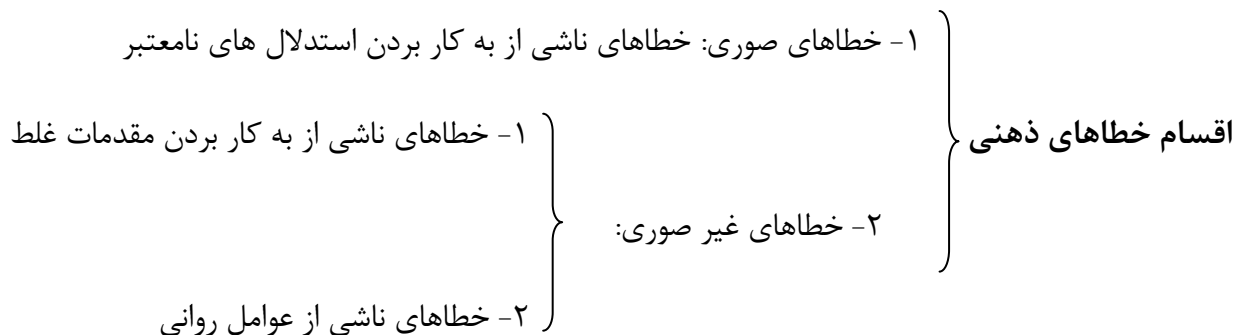

درس دهم - سنجشگری و تفکر

مثال خطای صوری:

هیچ اسبی گربه نیست . هیچ گربه ای گوسفند نیست. پس هیچ اسبی گوسفند نیست.
(استدلال معتبر نیست زیرا هر دو مقدمه سالبه است و خطای صوری رخ داده است.)

مثال خطای غیر صوری:

هر مرغابی پرواز کننده است. هر پرواز کننده ای تخم گذار است. پس هر مرغابی تخم گذار است.
(استدلال نامعتبره زیرا مقدمه ی دوم نادرست است چون خفاش پرنده است و بچه زاست)

تفکر نقادانه (سنجشگرانه)

تعریف: فراگیری مهارت تفکر و تفکر کردن درباره نحوه صحیح تفکر است.
(اصول و قواعدی که دردرس منطق آموخته اید نحوه ی صحیح تفکر هستند.)

نکته: پرورش مهارت های تفکر صحیح و ارزیابی استدلال ها مانند اکثر فعالیتهای انسانی نیازمند تمرین و تکرار است.

تفاوت مهم میان متفکر نقاد و غیرنقاد:

۱- جدی گرفتن فرایند تفکر و توجه آگاهانه به آن (نه فقط نگرستن به نتیجه)

۲- پرسیدن سؤالات درست و به جا

۳- بررسی وجوه مختلف یک مطلب هنگام شنیدن یا تصمیم گیری درباره آن.

کاربردهای استدلال:

۱- دست یابی به حقیقت: (برهان)

به استدلال هایی که در علومى مانند فلسفه و ریاضیات و علوم و معارف دینی برای فهم حقایق علمى به کار می روند «برهان» می گویند.

۲- اقناع دیگران: (خطابه)

گاهی در زندگی در پی قانع کردن دیگران هستیم. به دنبال اقناع افراد برای انجام دادن عملی یا پذیرش مطلبی است. در گذشته چنین استدلال هایی را در فن «خطابه» بررسی می کردند.

این چنین استدلال هایی در خطابه (به عنوان مثال در یک سخنرانی، مانند سخنرانی مذهبی یا در میان تجمعی اعتراضی) و تمامی روش های اقناعی مانند تبلیغات نیز به کار می روند.

نکته:

در فن بیان برای این که تأثیر کلامی قوی تر و زبانی اثرگذارتر داشته باشند به سخنرانان، موارد زیر آموزش داده می شود:

۱- چگونگی با برقراری تماس چشمی با شنوندگان ۲- روان و شیوا سخن گفتن ۳- استفاده مناسب از زبان بدن

۳ - غلبه بر دیگران؛(جدل)

گاهی در بحث با دیگران تنها در پی غلبه بر آنها و شکست دادن طرف مقابل هستیم مانند یک مناظره تلویزیونی، هدف آنها بیان استدلال هایی است که در مقابل آنها، طرف مقابل حرفی برای گفتن نداشته باشد و مجبور به پذیرش نتایج آنها و یا اعتراف به شکست شود. کسانی که شاهد این مناظره اند، به فرد پیروز گرایش پیدا می کنند.

در گذشته این گونه استدلال ها را در فن «جدل» بررسی می کردند.

نکته:

دو مورد از مواردی که بهتر است در فن جدل از آن استفاده کنیم:

۱- در جدل به گونه ای مقدمات خود را مطرح کنیم که طرف مقابل نتواند نتیجه مورد نظر ما را زودتر حدس بزند؛ و ناگهان با طرح نتیجه مورد نظرمان وی را غافلگیر کنیم.

۲- مرحله به مرحله از وی نسبت به پذیرش سخنانمان اعتراف بگیریم تا نتواند سخنان خود را تغییر دهد.

مغالطه بار ارزشی کلمات^۱

تعریف: به کاربردن اشتباهی یا عمدی کلماتی که دارای بار ارزشی متفاوتی هستند و می تواند منشأ خطای اندیشه باشد.

(این نوع مغالطه برای القاء مطلبی خاص و به جهت تاثیرگذاری روی مخاطب و تغییر قضاوت دیگران درباره ی یک موضوع با اسفاده از عبارات جهت دار و کلمات ارزشی یا ضد ارزشی به کار گرفته می شود).

بار ارزشی کلمات در جملات به سه گونه تقسیم می شود:

۱- **بار ارزشی مثبت :** کلمات یا جملاتی که خوب ، محترمانه ، مورد پسند ، مودبانه و مثبت است.

مانند ؛ فلانی رحلت کرد ، فلانی وفات یافت و یا فرمایشاتِ شما...

۲- **بار ارزشی منفی :** کلمات یا جملاتی که بد و زشت ، نکوهش شده ، بی ادبانه و منفی است.

مانند ؛ فلانی سقط کرد ، به فلانی به هلاکت رسید و یا اراجیف شما ...

۳- **بار ارزشی خنثی :** کلمات یا جملاتی که فاقد دو ویژگی مثبت و منفی است.

مانند ؛ فلانی مُرد یا گفته های شما ...

اقسام مغالطه در اثر عوامل روانی

عوامل مختلف روانی تاثیرگذار در طول زندگی :

الف) تملق، ترس، تطمیع و ...

ب) کلمات دارای بار روانی

ج) نسبت گوینده با ما مانند خویشاوندان و دوستان صمیمی و ...

د) جملات مختلف پر زرق و برق احساسی و روانی پیچیده ای

انسان اندیشمند باید بتواند مطلب اصلی را از لا به لای امور فرعی بیرون بکشد و به دور از احساسات، درباره آن قضاوت کند.

تأثیر امور روانی به حدی است که در مواردی برای مطالب غلط، دلیل تراشی می کنیم.

اقسام شیوه هایی که از نظر روانی موجب تاثیر گذاری غلط بر انسان می شوند (مغالطات در اثر عوامل روانی) :

۱- مغالطه مسموم کردن چاه^۲

علت نام گذاری: وقتی گفته می شود «آب چاه مسموم است!!» یک اثر روانی بر شنونده می گذارد و دچار ترس می شود لذا بدون آزمایش کردن آب چاه و پی بردن به درستی خبر، از مصرف آب چاه منصرف خواهد شد.

تعریف: در این روش فرد مغالطه گر بدون ذکر دلیل، ویژگی های ناشایست و نامناسبی را (با تحقیر و توهین) به یک نظریه یا پیروان آن نسبت می دهد تا کسی جرأت نکند به آن نظر توجه کند یا آن را بپذیرد.

مثال:

فقط بچه های شیطون و تنبل هستند که ریاضی را دوست ندارند

دستور دادن درست نیست زیرا والدین کودک آزار هستند که امر و نهی می کنند.

تنها یک مرتد و بی دین می تواند با طرح حفظ جزء سی ام در مدارس ابتدایی مخالفت کند

۲- نام دیگر این مغالطه، «مغالطه ی تنقیص» است. (مغالطه شماره ۱۳)

هم چنین اگر کسی تحت تاثیر چشم و هم چشمی های غلطی در جامعه استدلال کند دچار مغالطه ی مسموم کردن چاه شده است. مثلا؛ بگوید باید هر جور شده هدیه ی گران قیمتی تهیه کنیم ، وگرنه آبرویمان می رود!

۲- مغالطه تله گذاری^۳

تعریف: در این روش برخلاف مغالطه مسموم کردن چاه، بدون ذکر دلایل، ویژگی های خوب و شایسته ای را به نظریه ای باطل یا معتقدان به آن نسبت می دهند و برای افراد تله می گذارند تا به سمت پذیرش آن گرایش پیدا کنند. (در اصطلاح عامیانه به این روش ، « هندوانه زیر بغل کسی گذاشتن » گویند).

مثال:

می دانم که افراد با فرهنگ به من رای می دهند.

چون شما خیلی باسلیقه هستید بعید است این مدل را انتخاب کنید.

۳- مغالطه توسل به احساسات^۴

تعریف: در صورتی که بدون ذکر دلایل معتبر از احساسات افراد سوء استفاده شود ، آن را « مغالطه توسل به احساسات » می نامند. (احساساتی شدن)

اقسام مغالطه توسل به احساسات:

الف) جلب ترحم: مثال؛ فردی با لباس مندرس: آقا کمک کنید! این بچه تا نیم ساعت دیگه عمل نشه و گرنه میمره!

ب) ایجاد ترس: مثال؛ ایران یک کشور تروریست است و امکان تصویب تحریم بیشتری وجود دارد.

ج) تطمیع : مثال: به کارمندی که با ما همکاری کنند و از اعتراض دست بکشند ، یک ماه مرخصی با حقوق می گیرند!

د) خودخواهی و خوددوستی: مثال؛ اگر پسر من با شما دعوا کرده ، حتما حق با پسر من است! یا تملق و چاپلوسی نزد شاهان برای رسیدن مناصب و مقام

۳- نام دیگر این مغالطه ، «مغالطه ی تمجید» است. (مغالطه شماره ۱۴)

۴- مغالطه شماره ۱۵

ه) تهدید: مثال؛ حواست را جمع کن ، اگر می خواهی در این شرکت مشغول شوی نباید به کارهای مافوق اعتراض کنی!

۴- مغالطه بزرگ نمایی و کوچک نمایی^۵

هرگاه با بزرگ نمایی و بدون ذکر دلیل ، سعی در تأیید نظری داشته باشیم یا با کوچک نمایی و بدون ذکر دلیل ، سعی در مخفی کردن حقیقتی داشته باشیم ، دچار مغالطه ی بزرگ نمایی و کوچک نمایی شده ایم. از این نوع مغالطه در صفحه ی نیازمندی های روزنامه ها و کاریکاتور استفاده می شود.

مثال:

۹۰ درصد شرکت کنندگان در موسسه ی ما در دانشگاه های دولتی و پیام نور و آزاد پذیرفته شده اند. «نویسنده ی بیش از صد کتاب و مقاله» ، برای کسی که دو کتاب و صد مقاله در روزنامه دارد. چند بار اتاقم را تمییز کنم! نمی توانم که تمام عمر اتاقم را تمییز کنم!

تمرین درس ۱۰

۱- در عبارت «از هفت نفر اول قهرمان دو و میدانی در مسابقات المپیک، چهار نفر کفش پوما داشتند» چه مغالطه ای می تواند باشد؟

۱- بزرگ نمایی ۲- توسل به احساسات ۳- تعمیم شتابزده ۴- تله گذاری

۲- در صورتی که که یک فرد هفت ساعت غیبت غیر مجاز داشته باشد و به این صورت دفاع کند که تمام غیبت های مجاز و غیر مجاز من فقط نه ساعت است و تنها یک ساعت از حد مجاز بیشتر است، چرا این قدر مسئله را بزرگ می کنید؟ از چه مغالطه ای استفاده کرده است؟

۱- بزرگ نمایی ۲- تله گذاری ۳- کوچک نمایی ۴- توسل به احساسات

۳- کدام مغالطه در متن زیر می تواند به وجود آید؟

«آشنایی سطحی ما با علوم انسانی از راه ایدئولوژی سیاسی رفته رفته عمیق تر می شود»

۱- تله گذاری ۲- بار ارزشی کلمات ۳- توسل به معنای ظاهری ۴- نگارشی کلمات

۴- در عبارت «آقای رئیس! هیچ می دانید با این شبه آیین نامه ای که تنظیم کرده اید چه اشتباه بزرگی مرتکب شده اید، آیا به عواقب وحشتناک این دستور العمل های افراطی در بین کارمندان شرکت فکر کرده اید؟» چه نوع مغالطه ای به کار رفته است؟

۱- بار ارزشی کلمات ۲- مسموم کردن چاه ۳- تله گذاری ۴- توسل به معنای ظاهری

۵- کدام نوع از مغالطه در متن زیر می تواند وجود داشته باشد؟

«فقط افرادی که مغز معیوبی دارند و درک درستی ندارند، می توانند این حرف را بزنند که اندیشه های فلسفی، توانایی تحلیل موضوعات وجود شناختی را ندارد»

۱- بار ارزشی کلمات ۲- مسموم کردن چاه ۳- تله گذاری ۴- توسل به معنای ظاهری

۶- عبارت زیر را بخوانید و نوع مغالطه احتمالی به کار رفته در آن را تشخیص دهید.

«با شرکت هواپیمایی ما سفر کنید. هواپیما های این شرکت مسافر بری در هر دویست ثانیه یک پرواز ، در هر ساعت هیجده پرواز و روزانه چهار صد و سی و دو پرواز به تمام نقاط جهان در دویست و هیجده فرودگاه در نود و چهار کشور و پنج قاره ی جهان دارند»

۱- تله گذاری ۲- تمثیل اشتباه ۳- مسموم کردن چاه ۴- بزرگ نمایی

۷- متن زیر می تواند اشاره به کدام مغالطه داشته باشد؟

«چاپگر های وایت هر برگ را در کمتر از یک ثانیه چاپ می کنند. در هر دقیقه ۷۶ برگ و در شرایط متعادل در هر ساعت ۵۰۰۰ برگ چاپ می کنند و کارائی نهایی قطعات اولیه آن بالغ بر ۳۰۰۰ ساعت یعنی ۱۵ میلیون برگ می باشد»

۱- بزرگ نمایی ۲- مسموم کردن چاه ۳- توسل به معنای ظاهری ۴- ابهام در عبارات

۸- وقتی یک نفر جمله ی زیر را به شما وقتی که رشته انسانی را انتخاب کردید می گفت، به نظرتان می خواست از چه مغالطه ای استفاده کند بی آنکه دلیلی درست بیاورد؟

«من به شما نمی گویم کدام رشته را انتخاب کنید و یا رشته علوم انسانی نروید، شما آدم عاقلی هستید و در نهایت انتخاب درست را خواهید کرد»

۱- مسموم کردن چاه ۲- تله گذاری ۳- توسل به احساسات ۴- ابهام در عبارات

۹- وقتی عبارت «دختران نمی توانند در حرکت های اجتماعی نقشی ایفا بکنند» را بشنوید و شما بگویید که «حضرت زینب(س) پس از عاشورا پرچم دار حق شد» و او در ادامه بگوید: «ایشان استثنا است» چه مغالطه ای در کار است؟

۱- تعمیم شتاب زده ۲- استثنای قابل چشم پوشی ۳- استدلال نامعتبر ۴- توسل به احساسات

۱۰- «دیروز م. ر را در روزنامه ها اعلام کردند که در دادگاه ایکس محاکمه شده است، او متهم به قتل است؛ چون می گویند هر کسی در این دادگاه محاکمه شود، متهم به قتل است» این عبارت چه نوع مغالطه ای دارد؟

۱- وضع تالی ۲- رفع مقدم ۳- ابهام انعکاس ۴- استدلال دوری

۱۱- «اگر در کشوری از حالت تک محصولی بودن اقتصاد خارج شود، در آمد ارزی آن بالا خواهد. اقتصاد کشور عربستان نیز از حالت تک محصولی خارج شده است زیرا در آمد ارزی این کشور بسیار بالا است.» چه مغالطه ای در این متن وجود دارد؟

۱- ایهام انعکاس ۲- عدم تکرار حد وسط ۳- وضع تالی ۴- رفع مقدم

۱۲- عبارت « او شخصیت مرموز و پیچیده ای دارد زیرا می داند که فعالیت های سیاسی گسترده ای است و طبعاً مرموز و پیچیده بودن هم صفت اجتناب ناپذیر فعالیت های سیاسی است.» چه مغالطه ای در این متن وجود دارد؟

۱- استدلال نامعتبر ۲- رفع مقدم ۳- ایهام انعکاس ۴- عدم تکرار حد وسط

پاسخ تست

۱- گزینه یک ۲- گزینه سه ۳- گزینه چهار- با گذاشتن ویرگول ۴- گزینه یک ۵- گزینه دو
۶- گزینه ۴ ۷- گزینه یک ۸- گزینه دو ۹- گزینه دو ۱۰- گزینه سه ۱۱- گزینه سه ۱۲- گزینه ۴- او دارای فعالیت های سیاسی است - فعالیت سیاسی مرموز و پیچیده است - او مرموز و پیچیده است

□ کدام یک مغالطه توسل به احساسات نیست؟

۱- باز کردن سریع طاقه های پارچه، برای مجاب کردن مشتری به خریداری

۲- تهدید به کشتن برای دست کشیدن از باورها و اعتقادات

۳- رشوه دادن برای سرپوش نهادن بر خطاها

۴- نسبت دادن صفات شایسته برای پذیرش و گرایش به یک عقیده

□ پاسخ: گزینه ۴

وقتی صفت ممدوح و مناسب و شایسته ای را به نظریه ای باطل یا پیروانش نسبت می دهیم و به اصطلاح تله می گذاریم تا افراد به سوی آن نظریه گرایش یابند دچار مغالطه ی تله گذاری شده ایم نه توسل به احساسات.

□ عبارات زیر به ترتیب دارای چه مغالطه در اثر عوامل روانی است؟

۱- او در صدد ساختن مرکز نگهداری است، در حالیکه تو به فکر ساختن بازداشتگاه هستی.

اگر برای ما تبلیغ کنی، شیرینی خوبی به تو خواهیم داد.

۱- مغالطه مسموم کردن چاه - مغالطه توسل به احساسات

۲- مغالطه بار ارزشی کلمات - مغالطه تله گذاری

۳- مغالطه مسموم کردن چاه - مغالطه تله گذاری

۴- مغالطه بار ارزشی کلمات - مغالطه توسل به احساسات

□ پاسخ: گزینه ۴

عبارت اول مغالطه بار ارزشی کلمات است، زیرا مرکز نگهداری بار مثبت دارد و بازداشتگاه بار منفی دارد. عبارت دوم از طریق تطمیع بر روان افراد اثر می گذارد و مغالطه توسل به احساسات است.

الف) ما هر وقت کارمان گیر می کند دنبال آشنایی می گردیم که کارمان راه بیندازد ولی با پارتی بازی مخالفیم! (بار ارزشی کلمات)

ب) وقتی تنتاک می پوشم دیگه خسته نمی شم! (بزرگ نمایی)

ج) چون شما فرد باهوش و زیرکی هستید گول برندهای گرانی را که الکی معروف شده اند نمی خورید! پیشنهاد من این نوع یخچال است که مارکش گمنامه و قیمتش مناسب. (تله گذاری)

د) اگر عروسیمان را در تالار برگزار نکنیم آبرویمان می رود. (مسموم کردن چاه)

ه) تملق و چاپلوسی جزء کدام مغالطه است؟ (توسل به احساسات)

و) دبیر انجمن صنفی لبنیات: قیمت لبنیات گران نشد واقعی شد! (بار ارزشی کلمات)

ز) دانش آموزان جدی از تابستان شروع می کنند. (تله گذاری)

ک) مردی در جزیره ای که همه ساکنانش زن بودند افتاد زن ها تصمیم گرفتند تا مرد را اعدام کنند و از مرد خواستند آخرین درخواستش را بگویند. مرد: کسی مرا اعدام کند که زشت ترین فرد جزیره است! (کسی حاضر نشد تا مرد را اعدام کند.)

ل) خواهر غیبت نکن! وای غیبت نمی کنم دارم نظرمو میگویم! (با ارزشی کلمات)

م) ما مراکز نگهداری و بازپروری می سازیم و شما بازداشتگاه (بارارزشی کلمات)